

COVID-19 e os seus efectos económicos: rupturas nas cadeas de valor e cambios nos patróns de consumo

André Carrascal-Incera^a / Esteban Fernández Vázquez^a / Mònica Serrano Gutiérrez^b (Eds.)*¹

^a Universidad de Oviedo, REGIOlab, Departamento de Economía, Fundamentos del Análisis Económico, Avenida del Cristo s/n, 33006 Oviedo, España

^b Universidad de Oviedo, REGIOlab, Departamento de Economía Aplicada, Unidad de Estadística y Econometría, Avenida del Cristo s/n, 33006 Oviedo, España

^c Universitat de Barcelona, Departament d'Economia, Avinguda Diagonal 696, 08034 Barcelona, España

A COVID-19, unha cuestión económica a nivel global

A COVID-19 chegou inesperadamente e afectou á forma en que traballabamos, socializabamos e pasabamos o noso tempo libre, modificando no último ano algunhas das actividades fundamentais das nosas rutinas diarias. Todos estes cambios no noso estilo de vida teñen claras consecuencias económicas. Desde decembro de 2019, o virus propagouse por todo o mundo. As implicacións económicas en termos de rupturas nas cadeas de valor e cambios nos comportamentos convertéronse nun problema global.

A recente literatura académica sobre este tema foi bastante prolífica, e hai un bo número de artigos que tratan de avaliar os efectos da COVID-19 e as súas medidas de control sobre o comercio internacional e sobre a produción a nivel mundial. Como sinalan algúns destes estudos, o Produto Interior Bruto (PIB) mundial diminuíu considerablemente durante o último ano como consecuencia da pandemia. Guan et al. (2020), por exemplo, utilizando unha extensión do modelo Adaptative Regional Input-Output (ARIO) baseada en datos do Global Trade Analysis Project (GTAP), constatan que, se só A China se vise afectada, os efectos globais das cadeas de valor significarían o 3,5% do PIB mundial. Coa propagación do virus aos países occidentais e as medidas de control aplicadas na Unión Europea (UE) e nos Estados Unidos (EE.UU.), os efectos mundiais alcanzan o 12,6%. Por último, os confinamentos mundiais afectarían ao 26,8% do PIB mundial. Isto significa que hai unha importante propagación económica a través das cadeas de valor mundiais. Estes autores consideran que mesmo os países que non se ven directamente afectados polo virus seguen sufrindo grandes caídas de produción, e son os países de ingresos baixos e medianos os máis vulnerables a este efecto de contaxio comercial.

De maneira similar, Lenzen et al. (2020) utilizan un modelo macroeconómico multirrexional mundial para capturar efectos directos e indirectos de contaxio co fin de estimar as perdas económicas mundiais pola pandemia COVID-19. Un resultado interesante desta investigación é constatar como a pandemia revela a vulnerabilidade dalgunhas economías con cadeas de valor concentradas en gran

---

* carrascalandre@uniovi.es, evazquez@uniovi.es, monica.serrano@ub.edu

¹ Queremos agradecer a participación dos autores involucrados neste número extraordinario polas súas excelentes contribucións ao tema, e tamén a todos os revisores dos diferentes traballos recibidos que axudaron a mellorar os manuscritos cos seus inestimables comentarios. Grazas a todos eles, podemos presentarlles aquí esta colección de artigos de actualidade e de alta calidade.

medida nos países máis directamente afectados polo virus, como é o caso das cadeas de valor orixina- das na China. Estes autores estiman que máis do 20% dos ingresos perdidos como consecuencia das diversas políticas implementadas para mitigar a propagación do virus atribúense á redución do co- mercio internacional. Os autores sinalan con esta estimación a importancia dos efectos das relacións internacionais na dispersión das consecuencias da pandemia, chegando practicamente a todos os paí- ses do mundo.

O estudo realizado por Bonadio, Huo, Levchenko e Pandalai-Nayar (2020), utilizando o Inter- country Input-Output (ICIO) da Organización para a Cooperación e o Desenvolvemento Económico (OCDE) baseado en Huo, Levchenko e Pandalai-Nayar (2019), estima que a caída media do PIB real debido ao efecto da COVID-19 é do -31,5%, dos cales o -10,7% se debe ás transmisións a través de ca- deas de valor globais. Xeograficamente, atopan certa dispersión nos seus resultados, con reducións do PIB que van desde o -21% en Taiwan e Suecia ata o -40% en Vietnam. As economías máis expostas proporcionalmente ás cadeas de valor mundiais son as de Brunei, Casaquistán, Arabia Saudita, Chile e Colombia. Nestes países, o impacto procedente indirectamente de países estranxeiros significaría o 57% do efecto total. Doutra banda, Xapón, Taiwan, Grecia e Suecia, cos seus confinamentos menos es- tritos e cunha maior oferta de man de obra doméstica dispoñible, parecen ser máis resistentes ás me- didas de confinamento relacionadas coa pandemia se renacionalizaran as súas cadeas de valor. O con- trario ocorrería nalgúns países de Europa do Leste (Eslovenia, Polonia, Rusia) e de América Latina (Perú, Arxentina, Colombia).

Á parte da dimensión espacial, cómpre destacar tamén unha dimensión sectorial. Guan et al. (2020) identifican dous sectores que son particularmente significativos na propagación, cara arriba e cara abaixo, dos efectos a nivel mundial: as industrias electrónicas chinesas e as automobilísticas alemás. As interrupcións da oferta neses sectores afectaron de maneira crucial a moitos sectores e países indirec- tamente relacionados. Tamén destacan a especial exposición doutras industrias, como a alimentaria e os sectores relacionados co turismo, que sufriron importantes caídas da demanda e a propagación aos seus sectores provedores, como os dedicados á transformación de produtos alimentarios e outras acti- vidades de servizos empresariais asociadas.

Presentación dos artigos do número extraordinario

Este número extraordinario reúne seis artigos que abarcan un amplo espectro dos efectos so- cioeconómicos da COVID-19. Son cinco artigos empíricos, que parten desde a perspectiva xeral do im- pacto na UE e no mundo con exemplos específicos de países e rexións, e un artigo cun enfoque teórico. Como se pode apreciar ao longo do número extraordinario, utilizáronse varios métodos e puntos de vista para analizar este tema, creando un bonito calidoscopio no que cada un dos artigos completa os demais.

O primeiro deles, titulado “A economía da Unión Europea en tempos de COVID-19”, de José Manuel Rueda-Cantuche, avalía como o impacto económico derivado das medidas políticas adoptadas para conter a transmisión varía entre os membros da Unión Europea. Mediante o modelo input-output mul- tirrexional-TradeSCAN, desenvolto polo autor como parte do equipo da Comisión Europea, o artigo presenta unha análise das cadeas de valor a nivel sectorial por países. Os principais resultados obtidos mostran que o PIB da UE caeu un 6,1% en termos reais, sendo España o país cunha maior caída (preto do 11%), seguido de Italia (9%) e de Grecia, Francia e Croacia (todas elas cun descenso superior ao 8%). Por sectores, as actividades de comercio por xunto e de distribución foron as máis negativamente afectadas en 18 Estados membros, mentres que en Alemaña, Lituania, Letonia, os Países Baixos, Dina- marca, Polonia e Romanía foron as actividades recreativas e culturais.

O segundo artigo, baixo o título “Unha avaliación das políticas comerciais relacionadas coa COVID-19”, cuxos autores son Rosane Nunes de Faria, Laura Mercedes Grimaldo Hidalgo e Leonardo Ferraz, ofrece información sobre a situación da pandemia no marco do comercio internacional. En par- ticular, este artigo analiza unha base de datos da Organización Mundial do Comercio (OMC) que pro-

porciona información detallada sobre as notificacións, unha obriga de transparencia que lles esixe aos Gobernos membros que informen das políticas comerciais cando estas poidan ter un efecto sobre outros. As notificacións relacionadas co comercio COVID-19 recibidas entre febreiro e outubro de 2020 clasifícanse en función da súa tipoloxía e do seu obxectivo. Os autores avalían se se trata de medidas que facilitan ou restrinxen o comercio, a súa tendencia ao longo do tempo e a distribución por países e por produtos. A análise mostra dúas ondas de notificacións. A primeira onda caracterízase polo predominio de medidas restritivas do comercio e accións unilaterais dos países. A segunda onda distínguese, en cambio, por medidas que facilitan o comercio e mais por unha tendencia cara ás accións multilaterais. Entre outros achados, os autores subliñan que as dúas categorías de produtos máis afectados son os produtos médicos e farmacéuticos, e os produtos agrícolas.

Despois dos artigos que presentan unha visión global, o número extraordinario inclúe tres documentos centrados nun determinado país ou rexión. O primeiro deles, que se titula “Explicando o conxunto da COVID-19 nos municipios portugueses usando modelos de autocorrelación espacial”, asinado por Paulo Mourao e Ricardo Bento, explora como o virus se propagou polos municipios portugueses xunto cos principais determinantes desta propagación na primeira onda. Entre outros resultados, este traballo mostra que os concellos con alta densidade estenderon o virus ás zonas veciñas máis que aqueles de baixa densidade. O dito artigo difire dos outros dous en que este revela por que algunhas áreas se viron máis afectadas que outras en termos de casos de COVID-19, mentres que os dous seguintes explican o impacto económico desa propagación.

O segundo destes artigos, “Estimación do impacto da COVID-19 na economía española con táboas input-output”, cuxa autoría corresponde a Eladio Febrero Paños e Fernando Bermejo Patón, presenta estimacións do impacto da COVID-19 para a economía española en 2020 e 2021 mediante o uso de modelos input-output e centrándose nos niveis de produción e de emprego da industria. Os autores miden non só os efectos directos senón tamén as consecuencias indirectas das medidas adoptadas para deter a propagación do virus, tendo en conta a clasificación industrial das 64 ramas de actividade económica que se identifican nas táboas input-output españolas. Os autores recoñecen a dobre natureza dos efectos económicos provocados polo gromo do virus, distinguindo o shock de oferta producido como consecuencia de manter o distanciamento social, de reducir a mobilidade e da interrupción das actividades non esenciais. Os autores sosteñen que se espera que este choque no lado da oferta dea lugar a un choque posterior no lado da demanda. Utilizando as súas estimacións, e considerando unha variedade de escenarios posibles, agardan que estes últimos sexan máis prexudiciais para a economía española que o shock inicial.

O último destes tres artigos, “Factores detrás da perda de emprego en Galicia: Gran Recesión de 2008 vs. a primeira onda da pandemia COVID-19”, do que son autoras Yolanda Pena-Boquete e Iria Dios-Murcia, analiza os factores que hai detrás da perda de emprego de grupos específicos da poboación, comparando a crise económica da COVID-19 coa crise financeira previa no caso de Galicia. Os principais resultados mostran que os traballadores novos (16-29 anos) foron utilizados como “colchón” na economía galega: despedíndoos durante as caídas e contratándoos durante as repuntas. Dentro do grupo de maiores de 30 anos, o artigo tamén atopa diferenzas importantes entre homes e mulleres. Para as mulleres, a situación é completamente diferente durante ambas as crises. Os sectores onde se concentran as mulleres son tamén os máis afectados negativamente pola crise da COVID-19.

Para finalizar, o último artigo deste número extraordinario, “O coronavirus: cisne negro e perturbación na dotación de capital”, de Guillermo Peña Blasco, mostra un enfoque teórico deste tema. Mediante o desenvolvemento dun conxunto de modelos, o documento explica o efecto dun choque asimétrico (efectos económicos da COVID-19) sobre os ingresos totais e a desigualdade económica, e os posibles escenarios de política pública para contrarrestar as consecuencias negativas desta crise. Entre outras conclusións, este artigo sinala a necesidade dunha coordinación das políticas públicas entre os países para evitar máis externalidades negativas durante a crise.

Como editores invitados deste número especial, esperamos que os lectores da Revista Galega de Economía poidan gozar desta extraordinaria colección de artigos, que cremos que pode contribuír a

crear coñecemento ao redor da pandemia da COVID-19 e dos efectos socioeconómicos asociados que todos levamos sufrindo desde hai máis dun ano.

Referencias

- Bonadio, B., Huo, Z., Levchenko, A. A., e Pandalai-Nayar, N. (2020). Cadenas de suministro globales en la pandemia. *NBER Serie de papel de trabajo N. 27224*. Cambridge, MA: Oficina Nacional de Investigación Económica. DOI: <https://doi.org/10.3386/w27224>
- Guan, D., Wang, D., Hallegatte, S., Davis, S. J., Huo, J., Li, S., Bai, Y., Lei, T., Xue, Q., Coffman, D'M., Cheng, D., Chen, P., Liang, X., Xu, B., Lu, X., Wang, S., Hubacek, K., e Gong, P. (2020). Efectos mundiales de la cadena de suministro de las medidas de control covid-19. *Comportamiento Humano de la Naturaleza*, 4, 577-587. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41562-020-0896-8>
- Huo, Z., Levchenko, A. A., e Pandalai-Nayar, N. (2019). Comovement internacional en la red de producción global. *Documento de debate cepr N° 13796*. Londres, Reino Unido: Centro de Investigación de Políticas Económicas. Recuperado de: https://cepr.org/active/publications/discussion_papers/dp.php?dpno=13796#
- Lenzen, M., Li, M., Malik, A., Pomponi, F., Sun, Y.-Y., Wiedmann, T., Faturay, F., Fry, J., Gallego, B., Geschke, A., Gómez-Paredes, J., Kanemoto, K., Kenway, S., Nansai, K., Prokopenko, M., Wakiyama, T., Wang, Y., e Yousefzadeh, M. (2020). Pérdidas socioeconómicas mundiales y ganancias ambientales por la pandemia del Coronavirus. *PLoS ONE*, 15(7), e0235654. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0235654>